

Розвиваємо мову дитини

Методичний поради́ник для вихователя

Рекомендації для вихователя щодо забезпечення ефективності мовленнєвих занять

Заняття з розвитку мовлення та мовленнєвого спілкування дошкільників буде ефективним за умови повноцінної реалізації мовленнєвого потенціалу кожної дитини, в тому числі й з обмеженими можливостями.

Педагог повинен:

- **забезпечувати зручне розташування дітей під час занять** (по колу, півколом тощо), яке давало б змогу вести розмову (очі в очі) не лише з педагогом, а й з однолітками;
- **уникати надмірного академізму** в підході до розв'язання мовленнєвих завдань заняття;
- **добирати теми занять та для обговорення** так, щоб вони викликали інтерес, знаходили емоційний відгук у свідомості й душі кожної дитини, підпорядковувалися темі навчально-виховного блоку тижня та темі дня;
- **проводити заняття спокійно, впевнено, у жвавому темпі**, водночас надаючи дітям можливість поміркувати;
- **підтримувати фізичну і психічну активність дітей** задля ефективності їхньої інтелектуально-мовленнєвої роботи;
- **будувати з дітьми розмову, а не монолог вихователя**, який стомлює дитину;
- **підвищувати рівень мовленнєвої активності**, спонукаючи кожну дитину до участі в обговоренні, даючи можливість висловлювати власні думки;
- **розвивати в собі вміння й звичку слухати дітей**, не гасити мовленнєву ініціативу своєю надмірною активністю і досвідченістю;
- **уникати втручання в розповідь дитини**, виправлення помилок у процесі її мовлення;
- **керуватися певними правилами під час постановки запитань:**
 - формулювати запитання так, щоб спонукати дітей до відповіді;
 - адресувати запитання всім дітям, а викликати для відповіді одну дитину;
 - ставити запитання так, щоб у формулюванні було ключове слово, яке і вимагає правильної відповіді;
 - запитувати по чергові кожну дитину, уникаючи звернень до дітей у тому порядку, в якому вони сидять;

- ***сприяти набуттю дітьми комунікативної взаємодії***, даючи можливість спілкуватися з однолітками (запитувати, повідомляти, пропонувати, обстоювати думку, доводити її ;
- ***працювати щоразу з іншою дитиною***, уникаючи багаторазових звернень до тієї самої дитини;
- ***залучати дітей до активного контролю за мовленням*** того, хто відповідає, та оцінювання відповіді мовця;
- ***пропонувати творчі завдання***, опираючись на особистий досвід дітей, використовувати інтерактивні методи розвитку мови дошкільників;
- ***чергувати мовленнєві завдання з іншими видами дитячої діяльності*** для збереження інтересу й ініціативності дітей до навчального матеріалу заняття;
- ***уникати надмірної захопленості наочністю і ТЗН***, що відволікають увагу дітей і стримують мовленнєву активність;
- ***підтримувати увагу дітей різними способами***, як-от — переключення уваги, сюрпризні моменти, проблемні запитання тощо, уникаючи зауважень дисциплінарного характеру;
- ***закріплювати мовленнєві вміння***, набуті на заняттях, під час різних видів діяльності у повсякденному житті.

Інструкція

для вихователя та батьків з виховання

красномовної дитини

Можна бути неймовірно розумною людиною, але водночас говорити так, що ніхто не зрозуміє, що ти хочеш сказати.

Говорити красиво – зовсім не означає лише правильно вимовляти всі звуки абетки.

Гарне мовлення – це:

- правильно побудовані речення;
- значний словниковий запас;
- уміння доречно вживати порівняння, слова-замінники, цитати;
- плавне мовлення, без запинок, слів-паразитів (ну, це от, типу, е-е та ін.);
- уміння правильно робити паузи між реченнями та всередині них;
- уміння змінювати інтонацію, говорити тихіше або голосніше;
- уміння говорити емоційно;
- грамотне використання слів;
- правильна вимова звуків.

Уміння говорити красиво – прекрасна якість, яка допоможе дитині справляти гарне враження на співрозмовника. Тому варто звернути увагу на розвиток мовлення якомога раніше, відразу після народження. Коли батьки співають дитині колискові, розмовляють із нею, схиляючись до колиски, дають послухати гарну музику – це і є перші уроки розвитку мовлення.

Декілька чітких рекомендацій, щоб дитина навчилася гарно говорити:

✓ **Проконсультуйтеся у логопеда.** Чим швидше ви це зробите, тим краще й швидше матимете результат. Якщо дитина не вимовляє навіть 1-2 звуки, якщо в дитини «каша в роті», мовлення не звучить правильно, вже варто звертатися.

✓ **Займіться вокалом.** Знайдіть дитині кваліфікованого педагога з вокалу – і можливо, вам не знадобиться логопед. Усі вокальні вправи – відмінний тренажер для дитячого мовлення.

✓ **Читайте книги вголос.** Поки дитина ще мала, читатимете ви, батьки. Читайте виразно, з інтонацією. Коли дитина навчиться читати, читатиме вголос для вас, наслідуючи ваше читання. Хваліть дитину, заохочуйте.

✓ **Слухайте казки.** Дуже корисно слухати разом і обговорювати. Незвичайні слова, правильні звороти й порівняння, побудова речень збагачують дитяче мовлення, зроблять його яскравішим і багатшим.

Варто також слухати аудіоказки.

✓ **Відвідуйте театр.** Залучайте дитину до прекрасного. Театральний спектакль – це якісний текст, вимовлений професійними акторами.

✓ **Розвивайте дрібну моторику.** Центр дрібної моторики і мовлення розташовані поруч у головному мозку людини, тому розвиток одного «підтримує» і розвиток іншого. Недаремно руку називають другим органом мовлення.

✓ **Влаштовуйте домашні вистави.** Сімейні свята – відмінна сцена для тренування мовлення.

✓ **Учіть скоромовки і чистомовки.** Вивчіть їх якнайбільше і проговорюйте якнайчастіше. Важливо не навчитися говорити швидко, а навчитися говорити чітко.

✓ **Говоріть удома правильно і красиво.** Якщо ви самі вимовляєте слова неправильно, вживаєте брутальні слова, то будьте готовими до того, що і ваша дитина говоритиме так само.

✓ **Менше переглядайте телепередачі.** На жаль, навіть на телебаченні сьогодні не завжди можна почути правильну українську мову. Ці помилки навряд чи навчать дитину правильно і грамотно говорити.

✓ **Розмовляйте з дитиною.** Це один з найефективніших способів навчити дитину красиво говорити. Розмова малюка і дорослого – це діалог. Важливо слухати малюка, ставлячи навідні запитання і даючи можливість висловитися.

✓ **Слухайте дитину.** Для того, щоб дитина хотіла говорити, у неї повинні бути уважні слухачі.

Слухати можна по-різному: відвернувшись, розмовляючи по телефону, дивлячись телевізор.

А як же слухати правильно?:

- дивіться на дитину, коли вона говорить;
- ваша поза має виражати увагу (не виявляйте нетерпіння, не відволікайтеся, не поглядайте на дитину...);
- ваші коментарі дають дитині зрозуміти, що ви зацікавлені її розповіддю;
- після розповіді обов'язково дайте оцінку сказаному, адже дитині це дуже важливо;
- поцікавтеся думкою дитини з приводу своєї розповіді.

Якщо у вас був важкий день і ви не в змозі нікого слухати, краще м'яко, але чесно сказати про це дитині.

Отже, щоб навчити дитину говорити красиво, існує чимало простих і ефективних способів цього досягнути. Але головне – це ваша любов і терпіння, віра в малюка й у те, що у вас усе обов'язково вийде.

Специфіка використання наочності та мовленнєвого матеріалу для дошкільників із ФФНМ

Наочність – невід'ємна складова ігор-занять, яка допомагає зробити їх не тільки пізнавальними, а й цікавими та емоційно насиченими. Як зазначав виданий педагог К. Д. Ушинський, дитяча природа потребує наочності, тому ігри-заняття в ДНЗ повинні обов'язково гармонійно поєднувати в собі мовленнєвий і наочний матеріал.

Розрізняють такі види наочності:

1. Натуральні та умовно натуральні об'єкти

Натуральними та умовно натуральними об'єктами є об'ємні (іграшки, муляжі, макети, предмети матеріальної культури, зразки виробів ручної і художньої праці) та площинні (гербарії) наочні засоби. Їх використання допомагає розвинути у дітей тактильне та зорове сприймання, сформувати цілісне уявлення про предмет і його складові, краще зрозуміти функціональне призначення, тобто має багатоаспектну, як загальноосвітню, так і корекційно-розвивальну спрямованість.

2. Дидактичний матеріал

Дидактичний матеріал являє собою *площинну зображувальну наочність* (предметні картинки, фотографії із крупними зображеннями реалістичного, казкового чи анімаційного образу, які легко впізнаються дітьми; площинні фігурки, у тому числі й геометричні, на магнітах або липучках; картинки (картини) із зображеннями простих або складних сюжетів; пейзажні картинки (картини); ілюстрації до літературних і фольклорних творів) та *графічну символічну наочність* (ширми для складання описових розповідей, картки для звукового аналізу, картки-схеми складів, слів, речень). Використання дидактичного матеріалу є важливою умовою для розвитку дітей із затримкою мови, ФФНМ.

3. Мультимедійна наочність

Мультимедійна наочність може бути представлена динамічними фотознімками, презентаціями, аудіозаписами голосів тварин і птахів, звуків природи, діяльності людини, відеофрагментами, відео- та анімаційними фільмами (з музичним і/чи мовленнєвим супроводом), комп'ютерними розвивальними іграми тощо. Цей вид наочності особливо корисний для роботи з дітьми із ФФНМ, адже сприяє розвитку слухового та зорового сприймання, уваги, пам'яті, формуванню правильної звуковимови та фонематичних процесів.

4. Друковані таблиці

До цієї групи відносять графічну наочність (друдли, схеми, таблиці для читання). На друкованих таблицях може бути представлена послідовність створення малюнків, аплікацій, виготовлення різноманітних виробів із природного матеріалу, пластиліну, паперу, схеми опису предметів, що допомагає розвинути в дітей аналітичне мислення, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, навички самоконтролю.

Під час проведення ігор-занять конче необхідно організовувати взаємодію з дітьми так, щоб педагогу було зручно демонструвати наочність, а дошкільникам сприймати її.

Добір та використання наочності здійснюється:

- із дотриманням паралельно-послідовного ускладнення комплексних складових гри-заняття (вербального матеріалу та наочних засобів);
- відповідно до теми, намічених навчально-виховних і корекційно-розвивальних завдань гри-заняття;
- із дотриманням певної послідовності у доборі та використанні наочних засобів – від об'ємних (муляжі, іграшки) до графічних і символічних;
- з урахуванням логіки ускладнення використання наочного матеріалу: презентація, впізнавання, актуалізація, активізація, диференціація, узагальнення тощо;
- з одномоментним або паралельним залученням усіх аналізаторів;
- обов'язково беручи до уваги педагогічні умови, психофізіологічні вікові норми і вимоги психогігієни та техніки безпеки;
- враховуючи кількість дітей, котрі приймають участь у гри-занятті: під час фронтальних і підгрупових ігор-занять бажано використовувати реальні предмети та яскраві іграшки великих розмірів, на індивідуальних - можливе використання дрібних іграшок і невеликих картинок.

Продумане використання наочності педагогами сприяє:

- автоматизації та диференціації звуків у дітей;
- збагаченню словникового запасу;
- уточненню граматичних категорій;
- формуванню зв'язного мовлення;
- навчанню у рамках наочно-дійового мислення;

- розвитку зорового сприймання, уваги та пам'яті, основних мисленнєвих операцій (аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, класифікації);

- підтриманню у дошкільників інтересу до пізнавальної діяльності та мовленнєвої активності.

Важливою складовою наочності є різноманітні *іграшки*.

Іграшки – це спеціальні предмети, призначені для гри, у яких в узагальненій формі представлені типові властивості предмета (істот та неістот).

Існують різні класифікації іграшок у психолого-педагогічній літературі (Ю. А. Аркін, В. В. Бабаєва, К. Вайле та ін.).

5. Види іграшок:

● *Образні (сюжетні)*

Іграшки такого типу (ляльки, фігурки людей, виготовлені із різних матеріалів, іграшкові предмети побуту та вжитку, елементи рослинного світу) допомагають дітям краще розуміти та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки (ляльку купаємо, одягаємо, ведемо на прогулянку, годуємо, вкладаємо в ліжечко спати). В процесі використання образних (сюжетних) іграшок розвивається уява, реалізується здатність наділяти їх знаково-символічним значенням (лялька – друг, партнер по грі, ведмедик – синок), формується діалогічна форма мовлення (в ролі батьків, як правило, виступають самі дошкільники, а ляльки – в ролі дітей). В грі відбувається формування соціально-адаптивних способів дій: діти вчаться досягати спільної мети, засвоювати норми поведінки, різноманітні правила й норми взаємостосунків між дітьми та дорослими, виховуються культурно-гігієнічні навички.

● *Анімалістичні іграшки*

Анімалістичні іграшки являють собою реалістичні або узагальнені художні образи тварин. Діти вчаться оволодівати словами-узагальненнями: «свійські тварини», «звірі», «свійські птахи», «дикі птахи» тощо. При вивченні категоріального рівня лексичних узагальнень на позначення свійських і диких тварин педагогу, з метою створення цілісного образу, бажано використовувати тільки реалістичні іграшки.

● *Дидактичні іграшки*

До дидактичних іграшок відносяться мотрійки, пірамідки, «поштові скриньки», вкладки, кубики для складання цілісних зображень предметів, із зображенням дій, літер і цифр, мозаїка різних типів, дидактичні ляльки (хлопчик і дівчинка). Дидактичні іграшки сприяють засвоєнню дітьми певних правил і норм. За їх допомогою дошкільники закріплюють знання сенсорних ознак (колір, форма, величина), вміння порівнювати предмети візуально та шляхом накладання і прикладання. Дидактичні іграшки сприяють розвитку всіх складових мовлення, зорового сприймання, уваги та пам'яті, мисленнєвих операцій (аналізу, синтезу, порівняння, співставлення, узагальнення, класифікації), дрібної моторики.

● *Будівельно-конструктивні іграшки*

До іграшок такого типу відносять конструктори, збірні іграшки, геометричні будівельні матеріали, що складаються з набору кубів, цеглин, пластин, призм, конусів, пірамід і циліндрів (будівельний матеріал І. А. Агапової, Є. О. Фльоріної та ін.). Вони спрямовані на розвиток ручної моторики, фантазії, чуття кольору та ритму, засвоєння просторових відношень.

● *Технічні іграшки*

Технічні іграшки – це різні види транспорту (наземний, водний, повітряний) та імітаційні інструменти, які мають бути функціональними. Завдяки іграм з такими іграшками дошкільники здатні засвоювати слова-узагальнення «транспорт», «інструменти», слова-назви на позначення частин предметів, оволодівати формами префіксального словотворення дієслів (*під-, пере-, ви-, за-* (їхати, пливти, летіти)).

- ***Музичні іграшки***

Іграшки такого типу (брязкальце, дзвіночок, молоточок, маракас, трикутник, бубон, барабан, піаніно тощо) – гарні помічники у розвитку слухового сприймання, уваги та пам'яті дітей, музичного слуху, у засвоєнні ритміко-складової структури, просодичної складової мовлення, дрібної моторики. Слід зазначити, що рівень звуку, який створюється іграшкою, призначеною для гри в приміщенні, не повинен перевищувати 65 дБА.

- ***Спортивні іграшки***

До них відносяться іграшки для рухливих і спортивних ігор (обручі, м'ячі, кеглі, скакалки), які мають на меті розвиток загальної та ручної моторики, вміння поєднувати рухи з мовленням, зосередженості, цілеспрямованості, відповідальності та колективізму.

- ***Іграшки для ігор з піском, водою та снігом***

Використання дрібних іграшок стимулює формування навичок спостереження, експериментальної діяльності, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розвиток у дітей дрібної моторики, тактильних відчуттів.

- ***Іграшки для театралізованої діяльності***

До цих іграшок відносяться персонажі художніх творів у вигляді пальчикового, тіньового, настільного театру, театру банок; ляльки-бібабо, ляльки-маріонетки, ляльки-рукавички, іграшки-саморобки, а також деталі одягу для театралізованої діяльності. За допомогою іграшок для театралізованої діяльності, виготовлених дітьми разом із дорослими, творче ставлення переноситься на використання інших іграшок. Діти можуть домальовувати окремі деталі або повністю зображувати казкових персонажів. Іграшки-саморобки виготовляють із пластиліну, кольорового картону і паперу, природного чи покладового матеріалу. Особлива увага при цьому має приділятися безпечній роботі з різними матеріалами.

- ***Іграшки-забави***

Іграшки такого типу часто приносять неочікуваний результат – сюрприз. Наприклад, при натисканні на кнопочку раптом із коробочки з'являється клоун. Іграшки містять певну загадку, інтригу, що викликає значний інтерес у дітей. При цьому свої почуття дитина прагне розділити з дорослим чи ровесником і намагається побачити його реакцію, здивувати його, що сприяє налагодженню тіснішого емоційного контакту, психологічній розкутості, стимулює мовленнєву активність дітей.

- ***Народні іграшки***

Зразки косівської, опішнянської, яворівської іграшки, обереги та народні символи знайомлять дітей з українськими звичаями та обрядами, привчають берегти спадщину українського народу, виховують інтерес до народної іграшки.

- ***Спеціальні іграшки***

До спеціальних відносяться іграшки, які допомагають вихователю виконувати з дітьми артикуляційні чи дихальні вправи.

Добираючи іграшки та використовуючи їх під час ігор-занять, потрібно дотримуватися таких вимог:

- іграшки мають бути доступними для сприймання, наближеного до реального кольору і зовнішнього вигляду, мати невеликий розмір та не бути заважкими;
- іграшки повинні бути виготовлені з дотриманням гігієнічного сертифікату (цілісність, справність, безпечність наповнювача, матеріали), такими, які можна мити та дезінфікувати (краще гумові, пластмасові);
- іграшки повинні бути насичених природних кольорів, які взаємно доповнюють один одного, або гармонійної кольорової гами, що посилює художню виразність предмета і дозволяє сформувати у дітей правильні сенсорні еталони;
- пофарбовані дерев'яні іграшки повинні бути покриті прозорим лаком, який дозволений МОЗ України;
- декоративне і захисно-декоративне покриття іграшок має бути нетоксичним, без запаху, стійким до дії слини, поту та вологої обробки із застосуванням нейтрального мила (дитячого або господарчого);
- іграшки не повинні мати гострих кутів, щілин, задирок, дрібних деталей, які можна відкусити, відламати та проковтнути (діаметром менше 30 мм), мотузкових кріплень довших ніж 15 см;
- пришиті деталі (очі, ніс) м'яких іграшок мають витримувати зусилля на розрив вагою у 9,5 кг;
- електронні іграшки не повинні містити напруги більше ніж 12 вольт;
- діти повинні чітко засвоїти, що іграшки-імітатори харчових продуктів не можна їсти;
- м'які, музичні іграшки (типу сопілки), іграшки, принесені з дому, мають тільки індивідуальне призначення;
- дезінфекція іграшок може здійснюватися шляхом прання із використанням дитячих порошків і кількома циклами полоскання; закладання на 6 год. у морозильну камеру; винесення на жарке сонце або кварцування їх;
- іграшки мають зберігатися у ємностях, які легко миються;
- у ДНЗ не повинно бути іграшок на позначення зброї, адже, граючи з ними діти, стають агресивнішими, моделюють неадекватну поведінку, навчаються силовим взаємостосункам між людьми;
- у групі не повинно бути іграшок, які не відповідають віку дітей, адже не буває іграшок «на виріст».

Дидактичні ігри

з формування лексико-граматичних категорій

і навичок словотворення у дітей молодшого дошкільного віку з ФФНМ

ОСІНЬ

1. «Що буває восени?»

Мета: закріпити поняття про осінні явища; активізувати словник з теми.

Обладнання: сюжетні малюнки із зображенням різноманітних пір року.

Хід: на столі хаотично лежать малюнки із зображенням різноманітних природних явищ (йде сніг, квітуча галявина, осінній ліс, шпак у шпаківні та ін.). Дитина вибирає собі малюнок, на якому зображено лише осіннє явище і сам або за допомогою дорослого називає його.

Приклад. Сонечко ховається за хмари. Йде дощ. Листя на деревах жовте і червоне. Птахи відлітають на південь. Тварини запасуються на зиму. Люди одягають пальта та плащі.

2. «Один – багато»

Мета: навчити дитину утворювати іменники множини.

Обладнання: м'яч.

Хід. Дорослий називає іменник в однині та кидає дитині м'яч. Дитина називає іменник в множині та повертає м'яч назад.

дощ - дощі

крапля - краплі

лист – листя

гриб - гриби

паросолька - парасольки

плащ - плащі

птах - птахи

3. «Осіннє листя»

Мета: розширити словник дитини з теми «Осінь. Дерева»; навчити правильно вживати іменники в родовому відмінку.

Обладнання: осіннє листя берези, дуба, клена і липи, наклеєні на одну велику картку та на окремі маленькі картки.

Хід. Гра проводиться після знайомства з осіннім листям на прогулянці. Перед дитиною лежить велика картка. Поряд розкладені маленькі. Вона бере одну маленьку картку та визначає, лист з якого дерева у нього: «Це лист з клена» і т. д. Потім шукає такий самий лист на великій картці та накладає на нього маленький. Дитину, що ще не говорить, просять знайти і показати лист клена, берези та ін.

ОВОЧІ

1. «Чарівний мішечок»

Мета: закріпити назви овочів, їх колір.

Обладнання: мішечок, справжні овочі або муляжі.

Хід. Перед грою дитину знайомлять з овочами та їх особливостями. Малюк по одному дістає з «чарівного мішечка» овочі, називає їх. Потім відповідає

на запитання дорослого про колір, форму, розмір овочів. Якщо дитина вагається, дорослий допомагає їй.

2. «Загадки Зайця»

Мета: навчити визначати предмет за його ознаками; активізувати словник з теми.

Обладнання: іграшка «Заєць», мішечок, справжні овочі або муляжі.

Хід. Дорослий пояснює дитині, що зайчик хоче з ним пограти, загадати загадки: «Зайчик намацує який-небудь овоч в мішечку і розповідає про нього, а дитина повинна здогадатися, що це». Заячі загадки: «Довга, червона (морква). Зелений, довгий (огірок). Круглий, червоний (помідор)» і т.д.

3. «Один – багато»

Мета: навчити утворювати іменники множини.

Обладнання: м'яч.

Хід. Дорослий називає овоч в однині та кидає м'яч дитині. Дитина називає його у множині і повертає м'яч дорослому. Наприклад: «Огірок – огірки, помідор – помідори, буряк – буряки».

4. «Назви лагідно»

Мета: вчити утворювати іменники із зменшувально-пестливими суфіксами.

Обладнання: предметні малюнки із зображенням овочів великого і маленького розміру.

Хід. Дорослий показує дитині малюнок із зображенням якого-небудь великого овоча, наприклад, помідора, і запитує, як він називається. Потім пояснює: «Це великий помідор. А як ти назвеш лагідно маленький такий же овоч?» Демонструє картинку (помідорчик). Аналогічно роздивляються інші овочі (огірок – огірочок, морква – морквочка, картопля – картопелька). Дитину, що ще не розмовляє, просять: «Покажи помідор. А зараз покажи помідорчик».

5. «Який овоч пропустили?»

Мета: активізація словника з теми; розвиток уваги і зорової пам'яті.

Обладнання: іграшка «Заєць», справжні овочі або муляжі.

Хід. Дорослий показує дитині зайця і пояснює, що у нього сьогодні день народження. Приходили гості і принесли багато подарунків. Дорослий розкладає перед зайцем овочі – подарунки, перелічуючи їх. Один овоч не називає. Дитина повинна відгадати який. Він називає або показує його в залежності від рівня мовного розвитку.

6. «Кухарі»

Мета: активізувати словник з теми, навчати правильно використовувати іменники в знахідному відмінку.

Обладнання: малюнки із зображенням овочів або справжні овочі.

Хід. Дорослий просить дитину «приготувати» для нього гостинець (борщ або салат). Дитина вибирає потрібні овочі для страви, називає їх. Потім пояснює, як він буде готувати цю «страву» (брати, мити, чистити, різати, варити).

ФРУКТИ

1. «Що у кошику?»

Мета: познайомити з фруктами, уточнити їх назву, колір, форму, смакові якості.

Обладнання: кошик зі справжніми фруктами або муляжами.

Хід. Дорослий по одному дістає фрукти із кошика і описує їх: «Яблуко кругле, червоне. Яблуко солодке, соковите, смачне. Яблуко можна їсти». Дитина допомагає дорослому описувати фрукти, потім куштує його на смак.

2. «Чарівний мішечок»

Мета: закріпити словник з теми; вчити розрізняти фрукти на дотик.

Обладнання: справжні фрукти або муляжі в непрозорому мішечку.

Хід. Не зазираючи в мішечок, дитина визначає фрукт на дотик і називає його. Якщо дитина правильно виконає завдання, фрукт дістають з мішечка і кладуть на стіл. Якщо помилилися, повертають в мішечок.

3. «Зберемо фрукти у саду»

Мета: закріпити назви фруктів, навчити відбирати фрукти у визначеному порядку.

Обладнання: справжні фрукти або муляжі.

Хід. Дорослий пояснює дитині, що сьогодні вони йдуть в сад, де ростуть фрукти. На підлозі у кімнаті лежать різноманітні муляжі. За проханням дорослого дитина «збирає» фрукти у визначеному порядку: «Спочатку візьми одну грушу, потім багато яблук...» і т. д.

4. «Магазин «Фрукти»

Мета: навчати виражати прохання одним-двома словами: «Дай те-те», закріпити назви фруктів, їх колір, форму.

Обладнання: справжні фрукти або муляжі, кошик або торбинка.

Хід. Дорослий грає роль продавця. Він допомагає оформити прохання або коментує дію безмовної дитини, називає предмет, його форму, колір, смак: «Ти хочеш купити жовте яблуко? Ось яке гарне яблуко ти купила! Бери, Настя, яблуко, поклади його в кошик!»

5. «Один – багато»

Гра з м'ячем проводиться аналогічно грі №3 із теми «Овочі», тільки з назвами фруктів.

6. «Назви лагідно»

Мета: вчити утворювати іменники із зменшувально-пестливими суфіксами.

Обладнання: м'яч.

Хід. Дорослий називає який-небудь фрукт і кидає м'яч дитині. Та називає його лагідно і повертає м'яч дорослому (яблуко – яблучко, лимон – лимончик, апельсин – апельсинчик і т. д.). Дитині, що не говорить, показує малюнки і просить: «Покажи яблуко. А зараз покажи яблучко».

7. «Розрізні картинки»

Мета: навчити складати ціле з двох частин.

Обладнання: малюнки - «Яблуко» (горизонтальний розріз) й «Груша» (вертикальний розріз), розрізані на дві частини.

Хід. Дитині пропонується спочатку один малюнок. Він складає його, називає фрукт, який отримав. Потім малює другий малюнок. Якщо це завдання не викликає у дитини труднощів, можна запропонувати йому відразу деталі двох малюнків в перемішку.

ІГРАШКИ

1. «Впізнай іграшку»

Мета: уточнення і активізація словника з теми.

Обладнання: улюблені іграшки дитини.

Хід. Дорослий розповідає про іграшку, наприклад: «Ця іграшка червоного кольору з синіми лініями. Вона круглої форми, добре стрибає. Можна грати і руками, і ногами». Якщо дитина правильно відгадала загадку, дорослий дістає іграшку з мішечка.

2. «Чарівний мішечок»

Мета: закріпити словник з теми; навчати визначати іграшки на дотик.

Обладнання: іграшки в мішечку.

Хід. Не зазираючи у мішечок, дитина визначає іграшку на дотик і називає її. Якщо завдання виконано правильно, іграшку дістають із мішечка.

3. «Назви лагідно»

4. «Один – багато»

5. «Чого не стало?»

Мета: вправляти в утворенні форм родового відмінку; розвивати зорову увагу і пам'ять.

Обладнання: іграшки.

Хід. Дорослий виставляє на стіл чотири іграшки. Дитина називає їх. Потім дорослий просить дитину закрити очі, а сам в цей час ховає одну із іграшок. Дитина повинна відгадати, яка іграшка зникла. Гру рекомендують повторювати 3-4 рази.

6. «Розрізні картинки»

Мета: навчити складати ціле з двох частин.

Обладнання: розрізний малюнок «Мотрійка» (вертикальний розріз).

Хід. Дитині пропонують скласти малюнок. Після виконання завдання малює називає іграшку, яка вийшла.

7. «Чого не вистачає?»

Мета: розвиток у дитини цілісного сприйняття предмету.

Обладнання: малюнок із зображенням прапорця без палички, кульки - без ниточки.

Хід. Дитина вдивляється в намальовану іграшку і відшукує ту частину, якої не вистачає. Потім дорослий пропонує їй домалювати частину, якої не вистачає.

ОДЯГ

1. «Покладемо ляльку спати»

Мета: ознайомити дитину з предметами одягу, їх деталями, малюнком, кольором.

Обладнання: лялька з комплектом лялькового одягу, лялькове ліжко.

Хід. Дорослий пропонує дитині вкласти ляльку спати. Дитина роздягає ляльку, а дорослий коментує її дії: «Спочатку потрібно зняти сукню і повісити її на спинку стільчика. Щоб зняти сукню, потрібно розстібнути гудзики» і т. д. У ході гри дорослий повинен активізувати мову дитини, за допомогою запитань: «Що потрібно розстібнути на сукні?» Якщо малюк вагається відповісти, дорослий відповідає сам.

2. «Лялька прокинулась»

Мета: уточнити предмети лялькового одягу, його деталі, малюнок, колір.

Обладнання: лялька на ліжку, комплект лялькового одягу.

Хід. Дорослий демонструє дитині ляльку, яка спить на ліжку. Потім він пояснює, що лялька прокинулась, і її потрібно вдягнути. Дитина одягає ляльку, а дорослий супроводжує її дії мовою: «Одягнемо ляльці майку, чисту білу майку».

Для активізації мови дітей дорослий запитує: «Що ти одягаєш ляльці? Якого кольору майка?»

3. «Вдягнемо ляльку»

Мета: активізувати словник з теми.

Обладнання: картонна лялька, набір паперового одягу.

Хід. Дорослий пропонує дитині одягнути ляльку для різних ситуацій (кататися на лижах, на свято, на пляж і т. д.). Дитина одягає її, наприклад, на прогулянку. Дорослий описує одяг ляльки: «Одягнемо ляльці синю сукню. У плащі є комір, рукави, кишені. Застібається він на гудзики». Активізуючи мову дитини, дорослий запитує: «Де рукави? Покажи. Що ти показав?»

4. «Один – багато»

майка - майки

сукня - сукні

кофта - кофти

сорочка - сорочки

куртка - куртки і т.д.

5. «Назви лагідно»

сорочка - сорочечка

сарафан - сарафанчик

рубашка - рубашечка і т. д.

6. «Хто у що одягнений?»

Мета: порівняти одяг хлопців та дівчат; активізувати словник з теми.

Обладнання: малюнки із зображенням хлопчика і дівчинки.

Хід. Дорослий порівнює одяг дітей: «У Насті – сукня, а у Саші – сорочка і штани. У Насті на сукні рукави коротші, а у Сашиній сорочці – довші» і т. д. Дитину дорослий активізує запитаннями: «Який одяг у Насті? А у Саші? Якого кольору Настина сукня?» Якщо дитина не може відповісти, дорослий їй допомагає.

7. «Чого не вистачає?»

Мета: розвиток у дитини цілісного сприйняття предмету.

Обладнання: малюнки із зображенням сукні без рукава, сорочки без гудзиків.

Хід. Дивитись гру з теми «Іграшки».

ЧАЙНИЙ ПОСУД

1. «До ляльки прийшли гості»

Мета: познайомити з назвами посуду, їх кольором, формою, призначенням.

Обладнання: ляльковий або справжній посуд, стіл (ляльковий або справжній), лялька, мишка і зайчик.

Хід. Дорослий пояснює дитині, що до ляльки прийшли гості (мишка й зайчик), тому потрібно накрити стіл до чаю. Малюк виконує завдання дорослого: «Постав хлібницю на середину стола. Поряд постав дрібні тарілки і чашки з блюдцями і поклади чайні ложечки». В момент виконання завдання дорослий активізує мову дитини запитаннями: «Якого кольору чашка? Що можна пити з чашки?» і т. д. Якщо малюк вагається відповісти, дорослий сам відповідає на запитання.

2. «Пригостимо ведмедів чаєм»

Мета: закріпити назви предметів посуду, ознайомити із зменшувально-лагідною формою слів; ввести в пасивний словник прикметники «великий, менший, найменший».

Обладнання: три набори посуду різної величини, малюнок з казки «Три ведмеді».

Хід. Дитина вибирає з набору посуду чашку, тарілку і ложку для ведмеда, ведмедиці і ведмежати. Дорослий коментує дії дитини, використовуючи прикметники «великий, менший, найменший». Ведмежий посуд необхідно назвати лагідно і спонукати до цього дитину:

чашка - чашечка

тарілка - тарілочка

ложка - ложечка

3. «Помиємо посуд»

Мета: розширити словник з теми, активізувати мову.

Обладнання: таз з водою, ляльковий посуд.

Хід. Дорослий пояснює дитині, що після сніданку потрібно вимити посуд. Він починає мити посуд, розповідаючи, що посуд був брудним, а зараз він чистий. Потім пропонує дитині підключитись до гри. Дитину необхідно спонукати називати предмети посуду, дії з ним (мити, сушити, ставити, витирати).

4. «Один – багато»

Мета: навчити дитину утворювати іменники множини.

Обладнання: м'яч.

Хід. Дорослий називає іменник в однині і кидає дитині м'яч. Дитина називає іменник в множині і повертає м'яч:

чашка - чашки
ложка - ложки
тарілка - тарілки
чайник - чайники
хлібниця - хлібниці

5. «Ложка і склянка»

Мета: вчити дитину правильно вживати прийменники.

Обладнання: дві ложки і дві пластикові склянки.

Хід. Перед дорослим і перед дитиною стоїть склянка. Дорослий демонструє дитині дії з предметами і коментує їх: «Я поклала ложку за склянку (перед, на, позаду, в)». Потім дитина виконує інструкції дорослого.

Після цього, якщо дитина говорить, вона може самостійно демонструвати які-небудь дії з предметами і коментувати їх. Дорослий в цей час слідкує за правильністю мови малюка.

6. «Чого не стало?»

Мета: уточнити назви предметів посуду; вправляти дитину в утворенні родового відмінка; розвивати зорову увагу і пам'ять.

Обладнання: ляльковий або справжній посуд.

Хід. Дорослий виставляє на стіл три-чотири предмети посуду. Потім просить дитину закрити очі і в цей час ховає один з предметів. Дитина називає зниклий предмет. Гра повторюється 3-4 рази.

7. «Розрізна картинка»

Мета: навчити дитину складати ціле з трьох частин.

Обладнання: розрізний малюнок «Чашка» (два горизонтальних розрізи).

Хід. Дитина складає малюнок і називає, що вийшло.

Будинок

1. «Мій будинок»

Мета: ознайомити дитину з частинами будинку.

Хід. Дорослий і дитина розглядають свій дім на прогулянці, знайомляться з його частинами: вікно, стіна, покрівля, двері, труба (якщо є) тощо; визначають високий будинок чи низький. Потім дорослий просить дитину відгадати, про що він говорить: «Через цю частину дому люди заходять в дім і виходять. Що це? (двері). Це потрібно будинку для того, щоб захищати своїх мешканців від дощу і снігу (покрівля)» і т. д.

2. «Назви лагідно»

(з перекиданням м'яча або з малюнками)

будинок - будиночок

вікно - віконечко

двері - дверцята

3. «Кицин дім»

Мета: активізувати словник дитини з теми; формувати вміння правильно вживати прийменники: **в, на, з, під.**

Обладнання: іграшковий будинок, іграшка «Кішка» або картонний будинок і кішка.

Хід. Дорослий розповідає дитині, що в цьому будинку живе кішка. Він показує, як кішка зайшла в дім, вийшла з дому, залізла на покрівлю, сіла під вікном. Потім просить дитину проробити ті ж дії. Якщо малюк вагається, йому допомагають. Потім дитині, що вже розмовляє, пропонують прокоментувати свої дії.

4. «Різнокольорова вулиця»

Мета: закріпити і розширити словник дитини з теми; навчити розподіляти будинки рівно в один ряд.

Обладнання: картонні будинки різних кольорів і розмірів.

Хід. Дорослий пропонує дитині побудувати вулицю, розміщуючи будиночки на столі в один ряд (зліва направо). Після того, як дитина поклала будинок, її запитують: «Що ти поклав? Якого кольору цей будиночок? Що є нього?»

5. «Будівельник»

Мета: активізувати словник дитини з теми.

Обладнання: будівельний матеріал (різні кубики).

Хід. За зразком дорослий будує містечко з хатинок. Дім складається з двох частин (куб і трикутна покрівля). Дорослий супроводжує всі дії мовою: «Зараз ми з тобою побудуємо дім. Поставимо червоний кубик, а зверху покладемо синю покрівлю».

Активізують мову дитини запитаннями: «Що поставимо спочатку? Якого кольору кубик?». Дорослий звертає увагу дитини на те, що багато будинків утворюють цілу вулицю.

МЕБЛІ

1. «На гостині у ляльки Олі»

Мета: уточнити назву предметів меблів, їх призначення.

Обладнання: лялькові меблі, лялька.

Хід. Дорослий запрошує дитину піти в гості до ляльки Олі. У ляльки вдома є різні меблі. Дорослий разом з дитиною розглядають меблі, визначають з чого вони зроблені, уточнюють їх призначення. Дорослий активізує мову дитини запитаннями: «Покажи, де стілець? Для чого він потрібен?».

2. «Заховай м'ячик»

Мета: формувати навички правильного вживання прийменникових конструкцій.

Обладнання: м'яч.

Хід. Дитина пропонує виконати дії з м'ячем за вказівкою дорослого: «Поклади м'яч на стілець, під стілець, за стілець, біля стільця» і т. д. Після цього дитина може сама проводити дії з м'ячем, коментуючи їх.

3. «Меблі для Мишутки»

Мета: вчити утворювати іменники із зменшувально-лагідними суфіксами.

Обладнання: м'яч.

Хід. Спочатку дитина перечитує казку «Три ведмеді». Потім дорослий пропонує її погратися. Він буде називати меблі для Михайла Івановича, а малюк - для ведмежатки (з перекиданням м'яча):

ліжко - ліжечко
стілець - стільчик
стіл - столик
шафа - шапка
диван - диванчик
крісло - кріселко

4. «Один – багато» (з предметами меблів)

стіл - столи
стілець - стільці
шафа - шафи і т. д.

5. «Майстер»

Мета: активізувати словник дитини з теми.

Обладнання: будівельний матеріал (кубики).

Хід. за зразком дорослого дитина будує меблі для улюбленої ляльки або іншої іграшки. Всі дії дорослого коментуються, активізуючи мову дитини запитаннями: «Зараз ми зробимо стілець для ляльки Олі (будує стілець із цегли і кубика). Якого кольору кубик я тримаю? Навіщо ляльці потрібен стілець? Збудуй ще один стілець для Олиних гостей».

ЛЮДИНА

1. «Лікар»

Мета: уточнити і активізувати словник дитини з теми.

Обладнання: гральні атрибути лікаря.

Хід. Дорослий пропонує дитині пограти у хворого і лікаря. Спочатку лікарем буде дитина. Дорослий скаржиться, що у нього болить голова (рука, нога, вухо та ін.). «Лікар» повинен подивитися хворого і «полікувати» його. Потім дорослий і дитина міняються ролями.

2. «Один – багато»

око - очі
вухо - вуха
рука - руки
нога - ноги і т. д.

3. «Назви лагідно»

ніс - носик
рука - ручка
нога - ніжка
голова - голівка
око - очко
вухо - вушко

4. «Два і дві»

Мета: ознайомити дитину з числівниками «два», «дві»; навчити використовувати їх в мовленні.

Обладнання: дзеркало.

Хід. Дорослий пояснює дитині перед дзеркалом, що у нього два ока. Потім він пропонує малюку подумати, що у нього ще два. Дитина показує і

називає частини тіла. Дорослий виправляє всі допустимі малюком при підборі слів помилки.

5. «Пригадай, що робить?»

Мета: уточнення, розширення і активізація дієслівного словника з теми.

Обладнання: малюнки із зображенням хлопчика, дівчинки, мами, тата.

Хід. Дорослий показує малюку малюнки із зображенням хлопчика і пропонує подумати і сказати, що може робити хлопчик (ходити, бігати, стрибати, їсти, грати, малювати і т. д.)

Аналогічно відбувається підбір дії за іншими малюнками.

6. «Олині помічники»

Мета: вчити утворювати форми множини дієслова, зменшувально-лагідної форми іменників.

Обладнання: лялька Оля.

Хід. Дорослий розповідає дитині, що до нього в гості прийшла лялька Оля зі своїми помічниками.

- Відгадайте, як вони називаються і що вони допомагають Олі робити?

Потім дорослий показує, як лялька кліпає. Питає: «Що це в Олі? Це очі, Олині помічники. Що вони роблять? (дивляться, моргають, відкриваються, закриваються, жмуряться, кліпають). А як їх назвати лагідно? (оченята). Аналогічно роздивляються ноги, вуха, руки, зуби.

Після цього дорослий читає вірш Кирганової О. Г. «Олині помічники», спонукаючи дитину додавати слово в кінець кожного чотиривірша:

Оля весело біжить
До річки по доріжці,
А для цього, що потрібно?
Ну звичайно... (ніжки).

Оля ягідки збирає
По дві, по три штучки.
А для цього, що потрібно?
Ну, звичайно... (ручки)

Оля горішки гризе,
Падають шкарлупки,
А для цього, що потрібно?
Ну звичайно... (зубки).

Гляне Оля на кота,
Місяць серед ночі,
А для цього, що потрібно?
Ну звичайно... (очі).

Після читання віршика дорослий питає дитину: «Хто твої помічники? Що вони вміють робити?».

ДОМАШНІ ТВАРИНИ

1. «Давай познайомимось»

Мета: уточнити і розширити словник дитини з теми.

Обладнання: іграшка, малюнок домашні тварини в мішечку (кішка, собака, корова, кінь).

Хід. Дорослий з таємничим виглядом показує дитині мішечок і говорить, що там знаходиться той, хто хоче з ним познайомитися. Потім дістає іграшку, наприклад собаку, і розмовляє з малюком про неї. Дорослий активізує мову дитини запитаннями: «Хто це? Які частини тіла у неї є? Покажи хвіст, вуха, спинку, голову. Якого кольору шерсть собаки? Чим харчується? Як називається дитинча собаки? Як вона говорить? Що вміє робити? Де живе?» Якщо дитина вагається відповідаючи на запитання, дорослий їй допомагає. Дорослий повинен пояснити дитині, що собака – це домашня тварина, так як вона живе поряд з людиною і людина турбується про неї. Аналогічно проводиться бесіда про кішку, корову і коня.

2. «Хто як кричить?»

Мета: навчити дитину впізнавати тварину за звуконаслідуванням, закріпити і активізувати словник з теми.

Обладнання: м'яч.

Хід. Дорослий відтворює звуки, характерні для якої-небудь домашньої тварини, і кидає м'яч дитині. Та називає цю тварину і повертає м'яч: «М'яу-м'яу» (кішка). «Гав-гав» (собака), «Му-му» (корова), «Іго-го» (кінь).

3. «Допоможи мамі знайти своїх дитинчат»

Мета: закріпити словник іменників з теми, формувати навички утворення іменників зі зменшувально-лагідними суфіксами.

Обладнання: малюнок із зображенням домашніх тварин та їх дитинчат.

Хід. Дорослий розкладає на стіл малюнки із зображенням дитинчат, собі залишає зображення дорослої тварини. Дорослий показує дитині малюнок, наприклад, собаку і говорить: «Собачка плаче, вона загубила своїх дітей. Хто її діти? Покажи і назви». Дитина шукає підходящий малюнок і називає дитинча собаки. Якщо дитина вагається, дорослий допомагає їй. Гра продовжується до тих пір, поки всі мами не знайдуть дитинчат.

4. «Назви лагідно»

Мета: утворити іменники зі зменшувально-лагідними суфіксами.

Обладнання: малюнок, із зображенням якої-небудь домашньої тварини і його дитинчати.

Хід. Дорослий просить дитину назвати тварину (наприклад, корову), його дитинча (теля), показати на малюнку частини тіла корови, активізувати його мову питаннями: «Що ти показав? (хвіст). А як назвати лагідно хвіст у маленького теля? (хвостик)».

Аналогічно роздивляються: голова – голівка, нога – ніжка, роги – ріжки, копито – копитце, вуха – вушко, очі – оченята.

5. «Один – багато»

кіт - коти

собака - собаки

корова - корови

кінь - коні

кошеня - кошенята

цуценя - цуценята

теля - телята

6. «Хто де заховався?»

Мета: вчити дитину вживати деякі прийменники, активізувати мову.

Обладнання: іграшкова кішка або собака.

Хід. Дорослий ховає кішку або собаку за стіл, під ліжко, за двері, біля шафи і т. ін., і просить дитину знайти її. Після того, як дитина знаходить іграшку, дорослий питає: «Куди сховалася собачка?» (Під стіл). «Правильно. Собачка під столом». Дорослий виділяє голосом прийменника. Потім пропонує дитині сховати іграшку, а сам шукає її і активізує мову дитини питаннями: «Куди ти сховав собачку?».

Дитині, що не розмовляє, пропонують заховати іграшку в яке-небудь місце. Після того, як вона виконає інструкцію, дорослий розповідає, де іграшка, виділяючи прийменник голосом.

7. «Розрізні картинки»

Мета: навчитися складати ціле з трьох і чотирьох частин, активізувати мову у ході роботи і після її виконання.

Обладнання: розрізні картинки «Будка» (два вертикальних розрізи) «Конюшня» (вертикальні і горизонтальні розрізи).

Хід. Дитині пропонують скласти будку (стайню). В ході роботи і після її виконання активізують мову запитаннями: «Що ти знайшов спочатку? Що потім? Хто живе в будці (стайні)?».

ЗИМА. ЗИМОВІ РОЗВАГИ

1. «Що буває взимку?»

Проводиться аналогічно грі «Що буває восени?» з розділу «Осінь».

Приклад. Йде сніг. На деревах немає листя. Річка замерзла. Холодно. Люди надягають теплий одяг. Діти катаються на ковзанах і лижах.

2. «Випав біленький сніжок»

Мета: уточнити і розширити словник з теми; вчити дитину узгоджувати слова з рухами.

Обладнання: справжній сніг і бурульки.

Хід. Дорослий приносить додому сніг і бурульки різного розміру. Разом з дитиною їх розглядають. Дорослий активізує мову дитини питаннями: «Якого кольору сніг? (білий). А яка бурулька? (прозора). Які вони на дотик (холодні, сніг м'який, бурулька тверда)». Спостерігають, як сніг і бурулька тануть і перетворюються на воду.

Потім спостереження продовжується на вулиці або у вікно. Дитина відповідає на питання дорослого: «Що лежить на землі? Який сніг? Що висить під кривлею? Яка бурулька?».

3. «Що зайве?»

Мета: збагатити та активізувати словник дитини з теми.

Обладнання: малюнки із зображенням предметів для гри в різний час або справжні предмети (санчата, м'яч, лопата, ковзани, велосипед, лижі,

паперовий кораблик, скакалка і т. ін.), сюжетний малюнок з теми «Зимові розваги».

Хід. Дорослий пропонує дитині вибрати і назвати тільки ті предмети, які необхідні для зимових ігор. Зайві предмети прибираються. Якщо малюк вагається, дорослий допомагає йому. У ході гри дитині задають запитання: «Що це? Для чого воно потрібно? Як ним граються?».

Потім для розгляду пропонують один або декілька сюжетних малюнки, на яких зображені діти, катаючись на ковзанах, лижах, ковзанах, які ліплять снігову бабу, розчищають доріжку. Дорослий активізує мову дитини запитаннями: «Якого кольору сніг на малюнку? Що це у хлопчика? Для чого воно потрібно? Як одягнений хлопчик? Чому він тепло одягнений?» і т. ін.

4. «Назви лагідно» (з іменниками до даної теми)

сніг - сніжок

ковзани - ковзаночки

гірка - гірочка

лопата - лопаточка

бурулька - бурулечка

5. «Зроби сніговика»

Мета: формувати цілісність сприйняття предмета, вчити правильно розкладати готові форми, активізувати мову в момент і після виконання завдання.

Обладнання: три білих кружечки різної величини.

Хід. За зразком дитина викладає сніговика з трьох кружечків. Дорослий звертає увагу на послідовність розміщення фігур, запитуючи: «Як називається ця фігура? Якого вона кольору? Який кружечок ти покладеш вниз? (великий) Який посередині? (малий) Який круг буде зверху? (найменший). Назви його лагідно (кружок, кружечок).

ДЕРЕВА. СВЯТО ЯЛИНКИ

1. «У лісі ялиночка»

Мета: уточнити і розширити словник з теми.

Обладнання: справжня або штучна ялинка.

Хід. Дорослий пропонує дитині роздивитись ялинку. Він пояснює, що ялинка – це дерево, у нього є стовбур, гілки, голки. Мову дитини активізують запитаннями: «Якого кольору стовбур? Якого кольору гілки? Торкнися до голок. Які вони? (гострі) Покажи нижні гілки, верхні. Де росте ялинка?». Потім дорослий і дитина розучують перший куплет пісеньки «Ялинка».

2. «Один – багато» (з іменниками до даної теми)

ялинка - ялинки

гілка - гілки

голка - голки

шишка - шишки

3. «Прикрасимо ялинку до свята»

Мета: розширити та активізувати словник з теми.

Обладнання: справжня або штучна ялинка, п'ять-сім ялинкових прикрас.

Хід. Спочатку роздивляються ялинку без прикрас. Дитину просять розповісти все, що вона знає про неї. Після цього розглядають прикраси. Дорослий активізує мову дитини запитаннями про колір прикрас, пояснює, які бувають прикраси – скляні, паперові, пластмасові. Пропонує дитині повісити іграшку, уточнюючи, на яку саме гілку (нижню, верхню, довгу, коротку).

4. «Назви лагідно» (з іменниками до даної теми)

ялинка - ялиночка

голка - голочка

гілка - гілочка

шишка - шишечка

5. «Що на ялинці, а що (хто) під ялинкою?»

Мета: закріпити правильне вживання прийменників **на** і **під**, активізувати словник з теми.

Обладнання: прикрашена ялинка, іграшковий Дід Мороз і Снігуронька, подарунок під ялинкою.

Хід. Дорослий просить дитину показати і сказати, що він бачить на ялинці, а що \ кого під ялинкою. Прийменник необхідно виділяти голосом.

6. «Склади ялинку»

Мета: навчити правильно викладати ялинку з трикутників, орієнтуючись на їх величину, закріпити словник з теми.

Обладнання: три різних трикутники зеленого кольору.

Хід. Дитина за зразком дорослого викладає ялинку із трикутників. Під час виконання завдання відповідає на запитання: «Який трикутник ти поклав спочатку? (великий) А потім? (менший). Який трикутник буде у тебе зверху (найменший)». При потребі дорослий допомагає дитині. В кінці гри дитина розповідає про ялинку (де росте, якого кольору голки і стовбур, чим прикрашають ялинку на Новий рік).

СВІЙСЬКІ ПТАХИ

1. «Пташиний двір»

Мета: уточнити і розширити словник з теми.

Обладнання: іграшковий півень, курка та курчата, будівельний матеріал – цеглинки.

Хід. Дорослий будує паркан з цеглинок, дитина допомагає йому. Потім виконує дії з півнем: «Злетів на огорожу. Закричав: «Ку-ку-рі-ку» і т. д. Дитину залучають до гри: «Що є у півня? (дзьоб, гребінець, крильця, голова, хвіст, лапи). Як кричить півень? Що вміє робити? (ходити, клювати, кукурікати, кликати, пити)».

Потім з'являється курка та курчата. Їх теж розглядають, називаючи частини тіла, звички, дії та спонукають дитину до звуконаслідування: «Ко-ко-ко, пі-пі-пі, ціп-ціп-ціп, ку-ку-рі-ку».

2. «Хто як кричить?»

(Див. тему «Домашні тварини»)

У грі використовується звуконаслідування голосу півня, курки та курчати.

3. «Один – багато» (з назвами домашніх птахів)

півень - півні

курка - кури

курча - курчата

4. «Відгадай, хто це?»

Мета: активізувати словник з теми.

Обладнання: малюнки із зображенням домашніх птахів.

Хід. Дорослий просить дитину відгадати загадку. Якщо дитина відгадає правильно, дорослий показує малюнок-відгадку:

Куд-кудах-куд-кудах – я знеслася в кущах. (Курка).

Ку - ку - рі - ку! Вранці всіх бужу! (Півень).

Пі-пі-пі – дай попити води! (Курчатко).

5. «Хто де заховався?»

(Див. тему «Домашні тварини»)

Обладнання: Використовується будь - яка іграшкова свійська пташка.

6. «Розрізна картинка»

Мета: формувати цілісність сприйняття предмету, активізувати словник з теми.

Обладнання: розрізний малюнок «Яйце» (два горизонтальних розрізи).

Хід. Гра проводиться після знайомства з казкою «Курочка Ряба». Мову дитини активізують запитаннями: «Що вийшло? Якого кольору яйце? Як можна назвати його лагідно? Хто зніс яйце?» та ін.

ДИКІ ТВАРИНИ

1. «Давай познайомимось»

(проводиться аналогічно до гри з теми «Домашні тварини»).

У кінці гри дорослий повинен пояснити дитині, що заєць, лисиця, вовк і ведмідь – це дикі тварини, вони живуть в лісі, про них ніхто не піклується.

2. «Допоможи мамі знайти своїх дитинчат»

(проводиться аналогічно до гри з теми «Домашні тварини»)

3. «Вгадай, хто це?»

Мета: активізувати словник з теми.

Обладнання: малюнки із зображенням диких тварин.

Хід. Дорослий пропонує дитині відгадати загадку. Якщо відповідь правильна, демонструє малюнок-відгадку:

Великий, бурий, товстоп`ятий, косопалий, неповороткий. (Ведмідь).

Сірий, злий, зубастий, сердитий, голодний. (Вовк).

Хижа, пухнаста, руда, хитра. (Лисиця).

Маленький, довговухий, боязкий. (Заєць).

4. «Один – багато» (з назвами диких тварин та їх дитинчат)

заєць - зайці

лисиця - лисиці

вовк - вовки

ведмідь - ведмеді

зайчєня - зайчєтє

лисєня - лисєнєтє

вовчєня - вовчєнєтє

ведмєжє - ведмєжєтє

5. «Лисєчї ховєнки»

Мєтє: впрєвлєтє дитинє у вживєннї приємєнникє **зє**.

Облєднєннє: ігрєшкєвє дєрєвє, хєтєнкє, пєнєок, ігрєшкєвє лисєнє.

Хїд. Дорослий прєпєнє дитинї зєхєвєтє лисєнє зє дєрєвє, зє хєтє, зє пєнєок. Пєтїм зєпитє: «Кудє тє схєвє лисєнє?»

Єнєлєгїчнє мєжнє пєгрєтє з їнєшїмї ігрєшкєвїмї твєрїнєм.

6. «Хтє чїм хєрчєтьсє?»

Мєтє: зєкрїпїтє прєвїльнє вїкорїстєннє їмєнникєв в єрєднєм вїдмїнкє.

Облєднєннє: мєлєнкє єбє ігрєшкє зє зєбрєжєннєм зєйцє, вєдмєдє, лисїцї, вєвкє; мєлєнєк зє зєбрєжєннєм мєрквї, кєпєстї, мєдє, мєлїнї, м'єсє (єбє нєтєрєльнї прєдєктї).

Хїд. Мєлєнкє зє зєбрєжєннєм хєрчєв твєрїн єбє спрєвжнї прєдєктї рєзкєлєтє нє стєлї. Дорослий пєкєзєє ігрєшкєвє твєрїнє і зєпитє, чїм вєнє хєрчєтьсє. В зєлєжнєстї вїд рївнє мєвнєгє рєзвїтєк дитинї, пєкєзєють вїдпєвїднї мєлєнкє, є дитинє вїдпєвїдє єднїм слєвєм (нєпрїкєд: «Кєпєстєю») єбє рєчєннєм («Зєєць хєрчєтьсє кєпєстєю?»).

7. «У лїсї»

Мєтє: нєвчїтєсє вїкєлєдєтє вєлїкї і мєлєнєкї єлїнкє з трїкутнїкєв, зєкрїпїтє пєнєтєтє прє дєнє єємєтрїчнє фїгєрє; єкєтївїзєвєтє мєвє в мємєнт і пїслє вїкєнєннє рєбєтї.

Облєднєннє: вєлїкї і мєлєнєкї зєлєнї трїкутнїкє з кєртєнє чї плєстмєсї.

Хїд. Дитинє зє зрєзкєм дорослєгє вїкєлєдєє вєлїкї і мєлєнєкї єлїнкє з трєх трїкутнїкєв. Вєсї дїї кємєнтєютьсє, єбгєвєрєютьсє рєзмїр і кїлькїєстє трїкутнїкєв. Пїслє вїкєнєннє рєбєтї дорослий єкєтївїзєє мєвє дитинї зєпитєннєм: «Щє у нєс вїйшлє? (Лїс). Єкї дєрєвє рєстєть в цємє лїсї? Єкєгє вєнї кєльєрє? Хтє жївє в цємє лїсї? Є цє хтє? Єк нєзївєють їхнїх дїтїнчєт?».

ВЄСНЄ. КЄРЄБЛїК

1. «Щє бєвєє нєвєснї?»

Прєвєдїтьсє єнєлєгїчнє дє грї «Щє бєвєє вєсєнї?».

2. «Кєрєблїк»

Мєтє: рєзшїрїтє і єкєтївїзєвєтє слєвнїк з тємї.

Облєднєннє: пєпєрєвїй лїстєк длє вїгєтєвлєннє чєвнїкє.

Хїд. Дїтє пєскєють чєвнїк нє вєдє і дмєхєють нє нєгє.

3. «Нєзвї лєгїднє» (з їмєннїкєм дєнєї тємї)

снїг - снїжєк

вода - водичка
струмок - струмочок
сонце - сонечко
човен - човник
корабель - кораблик

4. «Розрізна картинка»

Мета: навчити складати картинку з чотирьох частин, активізувати мову.

Обладнання: розрізна картинка «Човен з вітрилами» (розріз по діагоналі).

Хід. Дорослий пропонує дитині скласти малюнок. У момент роботи і після неї необхідно активізувати мову дитини запитаннями.

ТРАНСПОРТ

1. «Чарівний мішечок»

Мета: уточнити і активізувати словник з теми.

Обладнання: декілька вантажних і легкових машин, що різняться за зовнішнім виглядом у торбинці.

Хід. Дорослий по одному дістає машинки з мішка. Разом з дитиною роздивляється і обговорює зовнішній вигляд машини (вантажна, легкова та ін.), колір, матеріал, призначення. Уточнюється назва частин машини, їх колір і форма. Дорослий вводить узагальнювальне слово «вантажні машини», вони перевозять вантаж, а легкові машини – людей.

2. «Покатаємо на машині іграшки»

Мета: активізувати мову з теми, вчити правильно вживати окремі дієслова.

Обладнання: велика вантажна машина, іграшкові «пасажери» – лялька, мишка та ін.

Хід. Дорослий пропонує дитині покатати на машині іграшки. Уточнює з нею назви частин вантажної машини, її колір і форму. Дитина садить «пасажирів» і катає їх. Дорослий запитує: «Хто їде в машині? Що робить лялька? Що робить машина?». Потім просить повозити машину біля столу, біля шафи, за дверима та ін.

3. «Один – багато» (з іменниками до даної теми)

машина - машини
вантажівка - вантажівки
колесо - колеса
кабіна - кабіни
фара - фари
вантаж - вантажі
пасажир - пасажери

4. «Де зараз машина?»

Мета: навчити розуміти мовні конструкції.

Обладнання: сюжетні малюнки із зображенням машини в різних місцях.

Хід. Дорослий розкладає малюнки перед дитиною. Потім просить її показати машину, яка під'їжджає до будинку, стоїть біля гаражу, їде по місту та ін.

5. «Виклади вантажну машину»

Мета: вчити правильно розташовувати готові форми, розвивати плануючу функцію мови.

Обладнання: два кружечки, великий і маленький прямокутник, маленький квадрат.

Хід. Дитина за зразком дорослого викладає вантажний автомобіль з геометричних фігур. Дорослий активізує мову малюка запитаннями: «Яку фігуру візьмеш спочатку? Що це буде у машини?» і т. д.

Якщо дитина вагається, дорослий сам коментує всі дії.

КВІТИ. КВІТНУТЬ КУЛЬБАБИ

1. «Зайчик і його улюблена квітка»

Мета: уточнити і розширити словник з теми.

Обладнання: іграшковий зайчик і справжня або зображена на малюнку кульбаба.

Хід. Дорослий розповідає дитині, що сьогодні до нього в гості завітав зайчик. Зайчик вітається з малюком і показує йому свою улюблену квітку – кульбабу. Це дика квітка, так як за нею ніхто не доглядає, ростуть кульбаби на полі. Потім показує дитині листя, стебло, пушинки, запитуючи, як це все називається, якого кольору. Після бесіди пропонує дитині подмухати на кульбабу, щоб здути всі пушинки. Можна дути на імпровізовану кульбабу – шматочок вати.

Закінчується гра читанням дитині вірша «Кульбабка».

2. «Сплетемо віночок»

Мета: навчити узгоджувати іменники з числівником.

Обладнання: справжні кульбаби.

Хід. Дорослий плете віночок, промовляючи з дитиною словосполучення: «Одна кульбаба, дві кульбаби, три кульбаби, багато кульбаб». Аналогічно можна зібрати букет.

3. «Чого не вистачає»

Мета: розвиток у дитини цілісного сприйняття предмета.

Обладнання: малюнок із зображенням кульбаби без стебла.

Хід. Дитині пропонують поглянути на малюнок, назвати та домалювати те, чого не вистачає.

КОМАХИ

1. «Дивна шкатулка»

Мета: уточнити і розширити словник з теми.

Обладнання: малюнок із зображенням жука, метелика і сонечка в скриньці.

Хід. Дорослий демонструє дитині скриньку і читає віршик:

Я картинку поклала

У різнокольорову скриньку.

Ну ж бо, Катя (Саша), зазирни,

В ній картинку ти назви.

5. «Назви лагідно» (з іменниками до даної теми)

жук - жучки

метелик - метелички

бджола - бджілки

бабка - бабки

комар - комарик

ЛІТО

1. «Що буває влітку?»

Проводиться аналогічно до гри «Що буває восени?»

2. «Спасибі, літо!»

Мета: розширити і активізувати словник з теми.

Обладнання: різноманітна скринька з дарами літа (ягоди, гриби, горіхи, овочі, фрукти).

Хід. Гру краще проводити на вулиці. Вийшовши на вулицю, дитина помічає гарну скриньку (на столі, на сходинці чи на лавці), а в ній - дари літа. Розглядає їх, описує колір, форму, куштує на смак (те що можна). Дорослий активізує мову малюка запитаннями, допомагає в доборі слів.

3. «Один – багато» (з іменниками до даної теми)

дощ - дощі

гроза - грози

блискавка - блискавки

ріка - ріки

ягода - ягоди

гриб - гриби

фрукт - фрукти

овоч - овочі

4. «Назви лагідно» (з іменниками до даної теми)

сонце - сонечко

дощ - дощик

ріка - річечка

відро - відерце

ягода - ягідка

гриб - грибок

5. «Що зайве?»

Проводиться аналогічно до гри у розділі «Зима».